

Sedaj stopamo v tretjo fazo urejevanja tega vprašanja. Pri tem nam nehote lebde pred očmi neke podobnosti s stanjem, kakršno je bilo ob našem vstopu v mednarodno življenje. Isti teritorij, enaka sodna organizacija. Ni pa pomanjkanja na sodniškem osebju, nadalje je tu dvajsetletna nepretrgana tradicija najvišje, tretje instance in to v skladu s prenovljenim zakonodajstvom. Zaradi tega se zdi, da pomik nazaj, k nekdanjim poprevratnim enostavnejšim rešitvam, ni mogoč. Ni pa s tem rečeno, da bi bila izključena vsakršna nova ureditev našega slovenskega najvišjega sodišča, ki bi zlasti pomenjala sprostitev sedanjega formalizma in razbremenitev hudo prizadete tretje stopnje. Spregledati se tudi ne sme, da odmikanje vseh treh zakonodaj v državi ne bo zaželeno, da bo prav v tej točki nekako zблиžanje naravnost potrebno. Treba bo torej vsako, kakršno koli spremembo trezno preudariti. Vse pa se mora delati z željo, zgoščujočo se v trdno prepričanje, da bo tudi naše bodoče najvišje sodišče uresničilo prav tako vsa pričakovanja, kakor se tega s popolnim zadoščenjem spominjamo glede naših sedanjih vrhovnih stopenj.

Dr. Rudolf Sajovic.

Določitev spolne zrelosti dekleta v biologiji in v kazenskem zakonu.*

Kazenski zakon, kakor vsa zakonodaja, ima namen bdeti nad določenimi dobrinami človeka, zaščititi življenje, zdravje, imetje, dostojnost medsebojnih stikov, določene običaje itd. pred škodo ali motnjo. Pri določanju pojmov se poslužuje znanstvenih dognanj pa tudi uobičajenih nazorov. Čim boljši hoče biti zakon, konkretno: kazenski zakon, tem bolj se bodo zakonodavci posluževali znanstvenih, eksaktnih dognanj za razne določbe. Kazenski zakon prihaja večkrat v stik z biološkimi, življenjskimi dogajanjmi, n. pr. z boleznijo, s splavom, s spolnim občevanjem itd.

Tu nas zlasti zanima vprašanje, kako določa kazenski zakon spolno dozorelost ženske, kakšni so kriteriji in koliko ustrezajo biološkim odn. antropološkim dognanjem. Zakonodavec ljubi kategorične, eksaktne izjave: da ali ne. Iz te — za jurista najbrže pravilne — miselnosti izvirajo često konflikti z zastopniki bioloških strok kot izvedenci (s fiziologi, antropologi, zdravniki). Taki konflikti so možni n. pr. ob nedoločenih, toda

* Po predavanju na drugem vseslovanskem pedološkem kongresu v Ljubljani, avgusta 1957.

znanstveno edino pravih izjavah izvedencev o očetovstvu. Izvedenec pride po vestnem, morda dolgotrajnem in trudapolnem študiju kakega primera do tega zaključka: X ne more biti oče, Y sicer more biti oče, toda to in to in to govori proti temu. Sodnik s tako izjavo ni zadovoljen in res ne more biti, ko pa mora svojo sodbo izreči samo alternativno z ozirom na očetovstvo Y-a. Kaj pa, če mati zamolči kakega tretjega?

Sporna so tudi vprašanja medicinske in evgeniške indikacije, še težja, kako daleč se križata pojma medicinske in socialne indikacije n. pr. pri umetnem splavu.

Toda vsi taki sporni nazori odpadejo pri določanju spolne zrelosti ženske. Po moji vednosti je Norvežan C. Schiöt z kot prvi energično pokazal na nesmiselnost zakonske določbe glede tega vprašanja, vsaj kolikor se tiče deklet.¹ Zakaj: „nesmiselnost“?

Pokažem ob primeru iz jugoslovanskega kz.: Tam se glasi § 273 tako: „Kdor izvrši z žensko osebo, ki ni dovršila štirinajstega leta, telesno združitve, se kaznuje z robijo do desetih let.“ Itd. Nas tu zanima meja, ki jo zahteva zakon, da deklica „še ni dovršila 14. leta“. V tolmaču prof. Dolenc a čitamo k temu: „Spolno zrelost ženske je določil zakonodavec z dovršenim 14. letom (v proj. I. in II.: 15 let).“ V § 14 kz. čitamo tole: „Po tem zakonu so: 1. „otroci“ osebe, ki niso dovršile 14 let, „mlajši maloletniki“ so osebe, ki imajo 14 let, a niso dovršile 17 let; „starejši maloletniki“ so osebe, ki imajo 17 let, a niso dovršile 21. leta;“ (Itd.). V tolmaču k temu odstavku čitamo: „O časovnem štetju življenjske dobe zakonodavec ni dal posebnih predpisov. Pač pa ima tudi tu smiselno svojo veljavnost predpis § 41 (odst. 2), da se štejejo leta po koledarju. Kdor je bil rojen 10. avgusta 1916 ob 9. uri dopoldne, dovrši 10. avgusta 1930 ob 9. uri dopoldne 14 let in postane mlajši maloletnik.“ Itd.

Nikjer ni povedano, da določba §§ 14 in 41 ne bi veljala tudi za tolmačenje spolne zrelosti z dovršenim 14 letom v § 273. Nasprotno, jasno je celo, da je zakonodavec z določbo „nedovršene 14. leta“ mislil na dosego spolne zrelosti. Da je tako tolmačenje in taka določba biološko popolnoma zgrešena, je jasno vsem, ki znajo opazovati življenjske pojave in biološko misliti. Biolog torej vpraša zakonodavca: „Ali torej preneha res vsako dekle biti s 14. letom otrok in postane spolno zrela ženska?“

¹ „En stiv aldersgrense for begrepet „barn“ (jeynför den norske straffelov av 1927, § 196), er helt meningslös.“ T. j.: Nepremakljiva starostna meja za pojem „otrok“ (gl. norveški k. z. iz leta 1927, § 196) je popolnoma nesmiselna.

Spolna zrelost dekleta ali njegovo puberteto označuje mnogo znakov: debelenje podkožne tolšče, posebno na določenih telesnih delih; razširjenje medenice, zlasti v razmerju s širino ram; povečanje mlečnih žlez na prsih in nastanek dojk; rast dlake na srami in pod pazduho; povečanje in priprava zunanjih spolovil na spolno funkcijo; nastop ovulacije; nastop mesečnega perila ali menstruacije. Kot spolno zrelo moramo smatrati dekle takrat, ko lahko zanosi, to pa je tedaj, ko je imelo prvo ovulacijo, ko je torej prvo jajčece, ki je dozorelo v Graafovem mešičku, zapustilo jajčnik. Povedati je treba, da prvi ovulaciji izjemoma, jako redkokdaj, še ne sledi krvavenje iz maternice ali menstruacija — dekle torej more izjemoma postati mati tudi še pred prvim perilom: nihče ne bo dvomil, da je spolno zrelo. Če bi se to zgodilo pri nas dekletu pred 14. letom, bi bilo tako dekle po določbah našega kz. — spolno nezrela mati!

Obratno pa je menstruacija gotov znak, da je nastopila tudi že ovulacija, da dekle lahko zanosi in da je, vsaj fizično, spolno zrelo. Vsi zgoraj naštetih znaki se večinoma ne razvijejo istočasno, toda prva menstruacija ali menarha je — praktično — znak, da je dekle postalo spolno zrelo ženska, pa najsi bo stara 14 let ali manj ali več. Saj je prva menstruacija tudi v ljudstvu in menda pri vsem človeštvu priznan znak za vstop dekleta v redni spolni cikel in spolno življenje (prim. iniciacijske obrede itd.!).

Na kakšnem kriteriju sloni določba § 273? Bajе — tako vsaj mi je pravil znamenit pravnik-kriminalist — na občem mnenju in skušnjah, da je dekle s 14 leti zrelo. To se pravi za biologa, da mora takrat nastopiti vsaj prva menstruacija. Vsakdo pa ve iz svoje lastne okolice, da nastopa prva menstruacija ali menarha sila različno, tu prej, tam kasneje. Torej bi zakon mogel in moral to upoštevati, in sicer z enostavno določbo, da je treba v posameznem primeru ugotoviti, ali je dekle že menstruiralo ali ni, kar nikakor ne bi bilo pretežko.

Če pa bi bile težave s takšno določbo le prevelike in če se zakon ne more ozirati na individualne variacije, kar je vladajoče mnenje juristov, potem se mora najti druga rešitev. Zakon bi se moral ozirati vsaj na statistično dognan povpreček, ki pa je zopet jako spremenljiv pod vplivom raznih naravnih in nenaravnih, umetnih vzrokov. Vplivan je po klimatskih prilikah, po geografski legi, po družabnem (socialnem) okolju, po higieni, po rasi — vse to so danes nepobitno dognana dejstva. Toda, če koncediramo naprej, da bodi vsaj za vsako državo kakšna meja za dosego spolne zrelosti dekleta določena, potem se torej mora ta meja držati srednje vrednote, ki je nekak povpreček iz vseh

povprečkov posameznih serij, vsekakor pa z biometrijskimi metodami dognan.

Pri nas določa kz. mejo dovršenega 14. leta. Za Slovenke pa je srednja vrednost za nastop menarhe iz 506 primerov 14 l., 4 m. in 24 dni. Srednje vrednosti iz razmeroma vedno majhnih serij se gibljejo v matematično-statistično določljivih mejah. Čim večja je serija, tem manjši je navadno razstoj med spodnjo in zgornjo mejo verjetne srednje vrednote. V našem primeru je spodnja meja 14 l., 3 m. in 22 d., zgornja pa 14 l., 5 m. in 26 dni.

Nadaljnja karakteristika variacijske (Gaussove) krivulje je t. zv. σ („standard deviation“), tipična razdelitev materiala. S pomočjo σ moremo določiti meje normalnosti in abnormalnosti kakšnega pojava. Pri naših 506 primerih je nastopila menarha od 9.—20. leta, njena variacijska širina obsega torej 12 let. Pri tako veliki razpetosti mora biti σ velik tudi pri velikem materialu, ker gre pri pojavu menarhe pri srednji vrednosti (M) za absolutno nizko številko (14, 15, 16 let ali podobno). V našem primeru je σ skoraj 2 leti (1,83). Značilnost za σ je, da obsega $M \pm 2\sigma$ že 95,5% vsega materiala, pri $M \pm 3\sigma$ je praktično zapaden že ves material.

Zakonodavec ima torej v biometriji, v karakteristiki σ izvrsten pripomoček za določitev meje spolne zrelosti, kakor se zahteva pri nas v § 273 kz. Vprašanje pa je: Ali hoče zakonodavec zaščititi malo ali več deklet pred deliktom, ki ga kaznuje § 273 kz.? Ako hoče zaščititi malo, bo meja lahko nižja kakor je srednja vrednost za spolno zrelost — tak je primer de facto pri nas (hote ali nehoče; kajti zaščita sega do 14. leta, menarha pa nastopa povprečno najmanj 3 mesece kasneje!). Ako hoče zakonodavec zaščititi vsaj polovico deklet, se bo držal srednje vrednosti. Ako pa hoče zaščititi čim več deklet, in človeklajik bi mislil, da je to smisel tega paragrafa, potem bo moral potegniti mejo za priznanje spolne dozorelosti ženske nad srednjo vrednostjo; in sicer, ako hoče zaščititi skoro vsa dekleta pred spolno zlorabo za časa otroške dobe, bo zadostovala meja $M + 2\sigma$. Stvar je sila enostavna, ker zahteva le, da zakonodavec pozna čim več statističnega materiala o nastopu prve menstruacije, in sicer po možnosti iz čim več okrožij teritorija, za katerega naj zakon velja. Pri nas je stvar danes taka, da ščiti § 273 morda 44% Slovenk, torej niti ne polovice; meja pa bi morala biti 18 let ($M + 2\sigma$) namesto 14!

Sedaj pa poglejmo še po drugih krajih naše države! Kakor znano, je pri nas dokaj razširjeno mnenje, da so Srbkinje in Dalmatinke prej spolno zrele kakor Slovenke. Stvar pa ni tako enostavna. Danes imamo že nekaj serij, ki dokazujejo, da gre pri

različnem nastopanju prve menstruacije za razlike, ki so utemeljene v zunanjih činiteljih, zlasti z različno stopnjo higijene. Tako vidimo velike razlike med mestom in deželo, pa tudi v mestu in na deželi še po socialnih in higienskih prilikah. V srbskih krajih naše domovine sta ta vprašanja raziskavala zlasti B. Maleš in A. Petrović (gl. v seznamu literature). In kaj vidimo?

506 Slovenk (iz Dravske banovine) . . .	14,42	(14,35—14,51)
284 Srbkinj (iz Drinske banovine) . . .	15,39	(15,30—15,48)
260 Srbkinj (iz Moravske banovine) . . .	14,88	(14,79—14,97)
522 Srbkinj (iz Vardarske banovine) . . .	15,73	(15,66—15,88)

1572 Jugoslovank iz vse države, večinoma iz province, pribl. 15,10!

Za okraja Banjane in Studenica v Srbiji poroča A. Petrović o povprečni menarhi pri 15—16letnih dekletih, kar bi srednjo vrednoto še povišalo. H gorenjim serijam pa pridejo še te številke:

53 Cigank (iz Drinske banovine) . . .	14,39	(14,30—14,48)
1078 gimnazijk iz Beograda (mesto!) . . .	13,41	(13,38—13,44)
551 telovadk — sokolic iz vse države . . .	14,07	(14,00—14,14)

Tudi slednje izvirajo večinoma iz mestne populacije.

Iz teh podatkov vidimo:

1. da je povpreček za doseženo spolno zrelost naših deklet na deželi za več nego eno leto višji, kakor predvideva naš kz.
2. da so le meščanke prej spolno zrele.
3. da še ciganke v Bosni niso s 14 leti zrele in
4. da ščiti § 273 le komaj nekaj nad polovico beograjskih gimnazijk in komaj nekaj odstotkov podeželskih deklet.

Če bi kdo hotel ugovarjati, da so te serije majhne, potem bo moral priznati, da je paralelnost vseh teh, tako različnih serij dovolj močan argument za kritiko določbe starosti v § 273 kz. Razen tega so vse te srednje vrednosti veljavne v mejah, ki so navedene v narekovajih; tudi spodnje meje pa so povprečno mnogo višje kakor bi ustrezalo določbi starosti po 273 kz.

Ako bi se zakonodavec držal meje $M+2$, bi se morala zaščita, ki jo nudi § 273 nedoraslemu dekletu, raztegniti vsaj do 18 in pol, celo do 19 let!

Poglejmo še „obče ljudsko mnenje“, na katero se je skliceval prej omenjeni pravnik! Isti Petrović poroča v nekaterih svojih razpravah, da smatrajo matere v onih vaseh (v Bosni in Srbiji), ki jih je preiskal, pozno menarho za srečo in 18. leto za pravi čas prve menstruacije.

K sklepu moremo torej reči, da naš § 273 kz. ne upošteva dejanskega stanja biološkega pojava spolne dozorelosti pri nas in to-

rej ne more ustrezati svojemu namenu. Zato bi bilo potrebno, da se zakonita določitev dosege spolne zrelosti, vsaj za dekleta, po-
viša — skladno s sedanjimi statistikami in ljudskim mnenjem — vsaj na 18 let.

Splošno pa naj se v zakonodaji, kolikor se tiče bioloških pojavov, upoštevajo dognanja strokovnjakov. Splošna določitev starostnih mej po koledarju je v resnici, kakor se izraža Schiötz, nesmiselna. Kjer je to mogoče in kjer bi to ustrezalo smislu določbe, naj bi se upošteval individualni razvoj, najmanjša zahteva pa je, da se zakonodavec poslužuje biometričnih karakteristik, zlasti σ . Nadalje naj daje prednost vsekakor statističnim dognanjem, tudi če so serije morda še majhne, so vendar boljša osnova, kakor t. zv. „splošni nazor“. Če bo tako postopal, bo svoje določbe vedno lahko tudi znanstveno utemeljil in branil pred ev. kritiko; gotovo bolje, kakor če se more sklicevati le na brezbarvno „splošno mnenje“ in na „skušnje“.

SLOVSTVO

Dolenc, M., 1929: Tolmač h kazenskemu zakoniku kraljevine Jugoslavije. Ljubljana.

Maleš, B., 1935: Menarha sela i varoši — uticaj socialnih prilika. Glasnik Centr. Hig. Zav. VIII/XVI/1—6, Beograd.

Petrović, A. 1932: Banjane. Bibl. Centr. Hig. Zav. br. 11, Beograd.

— 1934: Studenica. Ib., br. 15, Beograd.

— 1934: Početak menstruacije kod žena u Rogatičkom srezu. Glasnik Centr. Hig. Zav. XVII/6, Beograd.

— 1935: Početak menstruacije kod žena na Sitničkom srezu. Glasnik Centr. Hig. Zav. XVIII, Beogr.
— i B. Radovanović, 1936: Početak menstruacije kod žena u Mlavskom srezu. Soc.-med. pregled VIII, Beograd.

Schiötz, C., 1930: Menarke. Nord. Med. Tidsskrift II, Oslo.

Škerlj, B., 1930: Menarha pri Slovenkah. Zdravn. Vestnik II/3, Ljubljana.

— 1932: O některých problémech menarchy. Anthropologie X, Praha.

— 1937: Zum Problem: Menarche — Rasse — Umwelt. Die Med. Welt, Berlin.

Priv. doc. dr. Božo Škerlj.